

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

تحقیق رشد

نام گروه: منتظران ظهور

مقطع تحصیلی گروه: سطح دو: شاغل به تحصیل

عنوان :

راهکارهای فرهنگی رفع موانع ازدواج

استاد راهنما :

پریجان خواجه

نگارنده :

زینب میرشکاری - طیبه صفری - شهرزاد زارع دوبانی

سال تدوین :

۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

تحقیق رشد

نام گروه: منتظران ظهور

مقطع تحصیلی گروه: سطح دو: شاغل به تحصیل

عنوان :

راهکارهای فرهنگی رفع موانع ازدواج

استاد راهنما :

پریجان خواجه

نگارنده :

زینب میرشکاری - طیبه صفری - شهرزاد زارع دوبانی

سال تدوین :

۱۳۹۳

تحمیدیه :

ستایش خدای را سزااست که خود معرفت ذاتش را به ما آموخت و نور سپاسش را
در قلبمان افروخت، درهای دانش به پروردگارش به رویمان بر گشود، و به اخلاص در
یگانه دانستن خویش هدایتمان فرمود، و ما را از کژی و تردید در شأن خود دور نمود...؛

تقدیم به

معمار بزرگ انقلاب حضرت امام خمینی رحمه الله علیه

و

رهبر عزیز و فرزانه مان حضرت امام خامنه ای مدظله العالی

تقدیر و تشکر :

با تقدیر و تشکر از اساتید بزرگواری که در تدوین این تحقیق مرا یاری و همراهی نمودند.توفیق روز افزون این عزیزان را از خداوند منان خواستارم.

چکیده :

علیرغم این که ازدواج نقش مهمی در زندگی انسان ها دارد و آثار مفید بسیاری را در زندگی فردی و اجتماعی آنها بر جای می گذارد؛ در سالهای اخیر جوانان در زمینه ازدواج با مشکلات زیادی روبه رو هستند. هدف از این تحقیق بر شمردن این مشکلات و ارائه راه حلهای کاربردی با روش کتابخانه ای و جمع آوری مطالب می باشد. بررسی ها در این زمینه نشان می دهد که موانع ازدواج به دو دسته اصلی موانع فردی و اجتماعی تقسیم و راهکار هایی به صورت دسته بندی ارائه می شود .

از نظر فرهنگی خانواده ها می توانند با تقویت بینش مذهبی جوانان ، آگاه کردن آنان نسبت به نیاز های دوران بلوغ و آموزش روش صحیح زندگی در مسیر حل مشکلات آنان موثر باشند . البته نباید وظایف حکومت اسلامی و دولت را نادیده گرفت زیرا اقدامات فرهنگی و اجرائی دولت می تواند با طرحهای اجرائی خود از جنبه اقتصادی به جوانان کمک کند . غالباً از جمله راهکارهایی که بر آن تا کید می شود این است که با تکیه بر الطاف الهی و داشتن نگرشی عمیق و منطقی به این عوامل محدود کننده ، می توان بر انها غلبه نمود.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه ۱

بخش اول : کلیات

۱- بیان مساله ۳

۲- اهداف و ضرورت تحقیق ۴

۳- پرسش های اساسی تحقیق ۵

۴- پیشنهادیه تحقیق ۶

۵- فرضیه تحقیق ۸

۶- روش تحقیق و نوع تحقیق ۸

بخش دوم: ماهیت ازدواج و موانع و مشکلات

فصل اول : ماهیت ازدواج ۱۰

۱-۱- ازدواج در لغت و اصطلاح ۱۰

۱-۲- فلسفه ازدواج ۱۲

۱-۳- فضیلت و اهمیت ازدواج ۱۴

۱-۴- اهداف ازدواج ۱۵

فصل دوم: موانع ازدواج ۱۸

۱-۲-موانع فردی ۱۸

۱-۱-۲-بهبانه گیری ها..... ۱۸

۱-۲-۲-مشکل در انتخاب همسر..... ۱۹

۱-۳-۲-سن..... ۲۰

۱-۴-۲-وجود خواهران و برادران بزرگتر..... ۲۱

۱-۵-۲-خدمت سربازی..... ۲۱

۲-۲-موانع و مشکلات اجتماعی..... ۲۲

۱-۲-۲-مشکل مال و اقتصادی..... ۲۲

۲-۲-۲-مسکن..... ۲۴

۲-۲-۳-تجمل گرایی..... ۲۴

۲-۲-۴-ادامه تحصیلات..... ۲۵

بخش سوم : راهکارهای فرهنگی رفع موانع ازدواج

فصل اول : راهکارهای فرهنگی رفع موانع فردی..... ۲۸

۱-۱-«بهبانه گیری»؛ارائه راهکارها..... ۲۸

۱-۲-«مشکل در انتخاب همسر»؛ارائه راهکارها..... ۳۰

۱-۳-«سن»؛ارائه راهکارها..... ۳۲

۱-۴-«وجود خواهران و برادران بزرگتر»؛ارائه راهکارها..... ۳۲

۱-۵-«خدمت سربازی»؛ارائه راهکارها..... ۳۳

فصل دوم : راهکارهای فرهنگی رفع موانع اجتماعی..... ۳۵

- ۲-۱- «مشکل مالی و اقتصادی»؛ ارائه راهکارها..... ۳۵
- ۲-۱-۱- امداد های غیبی..... ۳۵
- ۲-۱-۲- تسهیلات و مزایای شغلی..... ۳۵
- ۲-۱-۳- کم کردن تشریفات و خرج های اضافی..... ۳۶
- ۲-۲- «مسکن»؛ ارائه راهکارها..... ۳۶
- ۲-۲-۱- راهکارهای درازمدت..... ۳۶
- ۲-۲-۲- راهکارهای کوتاه مدت..... ۳۶
- ۲-۲-۲-۱- سکونت در منزل والدین..... ۳۷
- ۲-۲-۲-۲- اجاره نشینی..... ۳۷
- ۲-۳- «تجمل گرایی»؛ ارائه راهکارها..... ۳۷
- ۲-۴- ادامه تحصیلات..... ۳۸
- *راهکارهای اساسی برای ازدواج آسان از طرق فرهنگی..... ۳۹**
- *نتیجه گیری ۴۱**
- * فهرست منابع و مآخذ ۴۳**

مقدمه

سپاس خداوند رحمان را سزااست که با رحمتش همه پدیده ها را آفرید و پرورش داد و به هر آفریده ای هر آنچه لازم داشت عنایت فرمود. درود بی پایان به فرستادگان او به ویژه آخرین آنان باد که با آوردن قرآن هدایتش را برای مومنان به کمال رسانید و سلام فراوان بر اولیاء خداوند، امیرالمومنین و یازده فرزند معصوم و بزرگوارش که با ولایتشان دین اسلام کامل و نعمت خداوند تمام گردید.

ازدواج یک سنت دیرینه اجتماعی است که در بین تمام اقوام و ملل و در تمام اعصار و امکانه وجود داشته و دارد. نیاز پسر و دختر به ازدواج نیازی طبیعی و احتیاجی ذاتی است. جوانان با امید و آرزوهای فراوان و قلب های مالا مال از عشق و شور، بر آغاز راهی نوین ایستاده و در اندیشه حرکت به سوی زندگی مستقل و پر مسولیتند؛ اما یک تنه و بدون راهنما به سلامت به هدف نمی رسند؛ زیرا موانع و مشکلاتی بر سر راه ازدواج وجود دارد که باید برای آنها چاره ای اندیشید و راه حل هایی پیدا کرد. این مشکلات و موانع ناشی از نحوه نگرش جوانان و والدین آنها به موضوع ازدواج است؛ اگر در ازدواج و انتخاب همسر، معیار ما اسلام ناب محمدی باشد اکثر یا همه این مشکلات وجود نخواهد داشت.^۱

نوشته حاضر در تلاش است تا با ارائه راهکارها خصوصاً راهکارهای فرهنگی پاسخی باشد به این سوال که «با وجود موانع چه باید کرد؟». لذا در ۳ بخش به این مساله پرداخته است: بخش اول کلیات را تشکیل می دهد که شامل بیان مساله، اهداف و ضرورت تحقیق، پرسش های تحقیق، پیشینه و... می باشد.

بخش دوم، ماهیت ازدواج و موانع و مشکلات را طی دو فصل بررسی می نماید. در بخش سوم نیز به بیان راهکارهای رفع موانع ازدواج پرداخته شده است.

^۱ - امیر ملک محمودی، راهنمای ازدواج، قم؛ موسسه انتشارات مشهور، چاپ اول، ۱۳۸۰، ص ۷۰

بخش اول :

کلیات

- ۱- بیان مساله
- ۲- اهداف و ضرورت تحقیق
- ۳- پرسش یا پرسش های اساسی تحقیق
- ۴- پیشینه تحقیق
- ۵- فرضیه های تحقیق
- ۶- روش تحقیق و نوع تحقیق

۱- بیان مساله:

پیمان مقدس زناشویی رشته ای است آسمانی که دلها را به هم پیوند می دهد و پریشانی ها را آرامش می بخشد؛ «و من آياته أن خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...»^۱.

کانون خانواده جایگاه انس و محبت و بزم عشق و مودت است و خداوند به آن نظر رحمت دارد اما چه بسا هنگامی که مساله ازدواج در خانواده ها و در میان جوانان مطرح می شود، غالباً به جای این که به اصل ضرورت زوجیت بیندیشند، بی درنگ مساله «مشکلات و موانع ازدواج» را پیش می کشند و تصویری مبهم و کوهی از مشکلات و موانع در مقابل دیدگانشان مجسم می گردد.

موانع موجود در راه ازدواج نقش انکارناپذیری در تشویش ذهنی افرادی که قصد ازدواج دارند ایفا می کنند. حقیقت هم همین است که واقعا مشکلاتی سر راه ازدواج وجود دارد که نمی شود آنها را نادیده گرفت و از کنارش بی اعتنا گذشت و باید برای آنها چاره ای اندیشید و راه حلهایی پیدا کرد^۲؛ چرا که تالین قید و بندهای غیر ضروری ازدواج که این حقیقت ساده را از مسیر سهل و بی آلایش خود خارج کرده و به یک سری آداب و رسوم و توقعات زائد و غیر ضروری تبدیل نموده است کنار گذاشته نشوند، مشکلات و موانع ازدواج به قوت خود باقی خواهد ماند؛ در نتیجه تنهایی و تنها زیستن و عزلت و کناره گیری از ازدواج امواجی از مشکلات را برای انسان به ارمغان می آورد.

این تحقیق بر آن است تا طی سه بخش به این مساله پرداخته و ضمن مطرح نمودن برخی از موانع، راهکارهایی در جهت رفع آنها بیان نماید؛ باشد که مورد رضایت حق تعالی و توجه مخاطبین عزیز قرار گیرد.

^۱ - روم (۳۰)، ۲۱

^۲ - علی اکبر مظاهری، جوانان و انتخاب همسر، قم؛ پارسیان، ۱۳۸۲، ص ۵۱

۲-اهداف و ضرورت تحقیق:

ازدواج یک دختر و پسر، آغاز یک نسل بزرگ انسانی است و همواره تشکیل کانون گرم خانواده در سایه این ازدواج از سفارشات و واجبات الهی بوده است؛ «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ...» هر جوانی طبعاً به ازدواج و تشکیل خانواده علاقه دارد و مایل است این امر با ارزش را در کوتاهترین زمان ممکن انجام دهد و زندگی خود را در مسیر درست قرار دهد .

نظر به این که ازدواج موفق زمینه ساز خانواده سالم و در نهایت نوید دهنده جامعه سالم است رفع موانع ازدواج ولو در برخی موارد آسیب های ازدواج را به حداقل می رساند .

مطالب مذکور دلیل محکمی است تا نسبت به پرداختن به موانع و عوامل محدود کننده موجود در مسیر ازدواج و ارائه راهکارها و راه حل های رفع آنها اقدام و این موضوع در اولویت پژوهش قرار گیرد. اهمیت موضوع می طلبد تا نسبت به آن حساس بوده و راه حل های مفیدی در خصوص آن ارائه گردد .

اهدافی که این تحقیق دنبال می کند شامل این موارد می باشد :

۱- ارائه نقش پررنگی از جایگاه ازدواج و خانواده به صورت اجمالی.

۲- بررسی عوامل و موانع محدودکننده ازدواج با توجه به محدوده تحقیق.

۳- ارائه راه حل هایی جهت تسهیل امر ازدواج خصوصاً راه حل فرهنگی .

۳- پرسش یا پرسش های اساسی تحقیق :

سوال اصلی :

۱- از نظر فرهنگی چه راهکارهایی درخصوص رفع موانع ازدواج می توان ارائه نمود؟

سوالات فرعی :

۱- ازدواج در لغت و اصطلاح به چه معناست؟

۲- فلسفه ازدواج چگونه تبیین می گردد ؟

۳- ازدواج در اسلام در چه رتبه ای از اهمیت قرار دارد ؟

۴- برای ازدواج در اسلام چه اهدافی تعریف شده است ؟

۵- چه موانع و مشکلاتی بر سر راه ازدواج وجود دارد ؟

۴-پیشینه تحقیق :

ازدواج و تاسیس کانون زندگی مشترک خانوادگی یکی از بهترین و مهم ترین رسوم اجتماعی انسان ها است که از فطرت و آفرینش ویژه آنها مایه می گیرد. علیرغم این که ازدواج یک سنت دیرینه اجتماعی و از ضروریات زندگی انسانی به شمار می رود ؛ و ترک آن یک امر غیر متعارف و خروج از سنت اجتماعی محسوب می شود^۱، غالباً رفع موانع و مشکلات موجود بر سر راه این سنت نیازمند راهکارها و راه حل های مفید و منطقی می باشد .

پیرامون مساله موانع ازدواج و راهکارهای ازدواج آسان مقالات متعددی مشاهده گردید که بعضاً رعایت امانت در ارجاع مطلب صورت نگرفته بود ، تقریباً مطالب آنها تکراری بود و منابع به کار رفته در مقاله نیز ذکر نگردیده بود.

در این رابطه کتبی نیز تدوین شده است که در نگارش تحقیق حاضر از آنها بهره گرفته شده است . از جمله:

۱-انتخاب همسر از استاد ابراهیم امینی ، به دنبال بررسی مساله ازدواج و بیان فواید و موقع ازدواج و ... در یک بحث ۱۵ صفحه ای موانع ازدواج را ذکر نموده است . مطالب این کتاب صرف نظر از سایر کتاب ها در تبیین موانع ازدواج مطالب مفید و مطلوبی می باشد.

۲-آیین همسرمداری و تدبیر خانواده تالیف حاج شیخ محسن سعیدیان ضمن بیان تاکید اسلام بر ازدواج به پاره ای از موانع ازدواج اشاره و بعد از ذکر چند نکته تربیتی وظایف زن و شوهر را مورد بررسی قرار داده است . در پاسخگویی به سوالات فرعی پژوهش از مطالب این کتاب استفاده گردیده است .

۳-از علی اکبر مظاهری کتاب جوانان و انتخاب همسر در ۷ فصل تدوین گردیده است که فصل چهارم آن به مشکلات و موانع ازدواج و بیان راه حل ها اختصاص دارد . این کتاب از جمله کتاب های کاملی بود که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفت.

^۱ -ابراهیم امینی ،انتخاب همسر، تهران؛ سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۰، ص ۲۱

۴- ازدواج از آقای سید محسن روحانی در ۲۳۳ صفحه امر ازدواج و زناشویی و مسائل مرتبط با آن را بدون بخش بندی و فصل بندی مطالب مورد بررسی قرار داده است. این کتاب نیز در کنار مباحث دیگری اشاره ای هم به برخی موانع ازدواج دارد که در نوشتن تحقیق به عنوان یک منبع از آن استفاده گردیده است.

۵- نظام خانواده در اسلام تالیف استاد حسین انصاریان در ۳۰ مبحث تدوین گردیده که در مبحث هفتم به بیان مشکلات و موانع راه ازدواج پرداخته است. این کتاب منبع مفیدی جهت بهره گیری در امر تحقیق محسوب می شود.

اگر چه در این راستا کتاب هایی تالیف گردیده و مقالاتی نوشته شده است لیکن تحقیق حاضر علاوه بر این که فقط به این موضوع پرداخته است، از زاویه جدید به راهکارهای فرهنگی رفع موانع ازدواج اشاره می نماید. امید که مورد استفاده واقع شود.

۵- چهار چوب نظری و فرضیه تحقیق :

در امر ازدواج موانع و مشکلات متعددی وجود دارد که سد راه این امر مقدس می باشند لذا رفع این موانع ارائه راهکارهایی را می طلبد تا با توکل بر خداوند و کمک های والدین و مسولین گامی هر چند ناچیز در تسهیل امر ازدواج بر داشته شود.

۶- روش و نوع تحقیق :

روش های استفاده شده در انجام این تحقیق به اعتبار موضوع: عقلی و نقلی به اعتبار ماهیت و روش؛ تحلیلی، بر اساس راهکار کتابخانه ای و بر اساس نگرش بنیادی به قصد کشف حقایق بیشتر می باشد.

از روش نقلی در انجام تحقیق استفاده شده زیرا بررسی موضوع رابطه ی تنگاتنگی با آیات قرآن و روایات دارد. کاربرد روش عقلی از آن جهت است که برای به دست آوردن نتیجه مطلوب از مطالب ذکر شده و برقراری ارتباط منطقی و صحیح بین مطالب از قوه ی تعقل و تفکر استفاده می گردد.

شیوه جمع آوری مطالب کتابخانه ای است زیرا مطالب مورد نیاز تحقیق را می بایست از طریق مدارک و اسناد و منابع و متون در کتابخانه های مختلف به صورت جمع آوری مطالب و فیش برداری قسمت های مفید و مورد نیاز به دست آورد.

بخش دوم :

ماهیت ازدواج و موانع و مشکلات

فصل اول :ماهیت ازدواج

فصل دوم:موانع ازدواج

فصل اول :

ماهیت ازدواج

۱-۱- ازدواج در لغت و اصطلاح:

ازدواج مصدر باب افتعال و حروف اصلی آن «ز-وج» است. از نظر لغت «زوج» به معنای جفت (در مقابل فرد^۱) عبارت از دو چیز همراه و قرین است؛ چه مماثل باشند مانند دو چشم و دو گوش، و چه متضاد^۲ مانند شب و روز. در مواردی واژه زوج در معنای فرد، به شرط داشتن قرین، به کار رفته است.^۳ بر این اساس به هریک از زن و شوهر، زوج و به هر دوی آنها زوجین اطلاق می کنند؛ چنانکه در قرآن آمده است: «وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنَ الذَّكَرَ وَ الْأُنْثَىٰ»^۴. به کار بردن دو واژه زوج و زوجه (مذکر و مؤنث) برای زن صحیح است؛ ولی قرآن در مورد زن، همه جا «زوج و ازواج» به جای «زوجه و زوجات» به کار برده است؛ «و قلنا یا آدم انت و زوجک الجنة...»^۵.

راغب می گوید: از آیه ۴۹ سوره ذاریات «وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ»، به دست می آید که همه چیز در جهان دارای زوج و قرین می باشد. در کتاب های لغت کمتر به واژه

^۱ - محمد ابن منظور، لسان العرب، بیروت، لبنان: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸، ج ۶، ص ۱۰۷؛ اسماعیل

بن حماد جوهری، الصحاح، قاهره، ۱۳۷۶ق، ج ۱، ص ۳۲۰

^۲ - محمد بن حسن طوسی (شیخ طوسی)، النهایه فی مجرد الفقه والفتاوی، بیروت؛ دارالکتاب العربی، ۱۴۰۰ق، ج ۲، ص ۳۱۷؛ راغب اصفهانی، مفردات، دمشق؛ دارالقلم، ۱۴۱۲ق، ص ۳۸۴؛ حسن

مصطفوی، التحقیق، تهران؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴ش، ج ۴، ص ۳۱۴

^۳ - محمد ابن منظور، همان، ج ۶، ص ۱۰۷؛ اسماعیل بن حماد جوهری، همان، ج ۱، ص ۳۲۰

^۴ - نجم (۵۳)، ۴۵،

^۵ بقره (۲)، ۳۵،

^۶ - راغب اصفهانی، همان، ص ۳۸۵،

ازدواج توجه شده است ولی با توجه به معنای زوج، کلمه ازدواج، مفهوم اقتران و اتحاد دو چیز را در بر خواهد داشت.

ازدواج در عرف و شرع، پیمان زناشویی است و بر اساس آن برای مرد و زن نسبت به یکدیگر تعهدات اخلاقی و حقوقی پدید می آید که سرپیچی (از بسیاری) از آنها، عقوبت و کیفر را در پی خواهد داشت.^۱

ازدواج در هر آیینی، با قوانین و مقررات ویژه ای صورت می گیرد و اسلام به آداب و رسوم دیگر اقوام احترام گذاشته است: لکل قوم نکاح.^۲

از پیمان زناشویی در قرآن به «نکاح» نیز تعبیر شده است و به دو معنا به کار رفته است:

۱- آمیزش جنسی. «حتی تنکح زوجاً».^۳

۲- عقد ازدواج. «وانکحوا الایامی منکم».^۴

لغویان و مفسران در تعیین معنای حقیقی و مجاز آن، بر یک نظر نیستند.^۵ گروهی معنای حقیقی نکاح را آمیزش و کاربرد آن در عقد را مجاز می دانند.^۶ متقابلاً برخی معنای حقیقی آن را عقد ازدواج قرار داده اند.^۷ گروهی معتقد به اشتراک لفظی شده اند.^۸ و هر گروهی برای خود استدلال هایی دارند؛ ولی فیومی می گوید: «عقد و آمیزش هر دو معنای مجازی هستند و معنای حقیقی نکاح در لغت، چسبیدن و به هم پیوستن یا مخلوط شدن است».^۹

^۱ - علی قائمی، تشکیل خانواده در اسلام، تهران؛ امیری، ۱۳۷۲، ش، ص ۱۹. حسن مصطفوی، همان ج، ۱۲، ص ۲۳۴.

^۲ - محمد طوسی، تهذیب الاحکام، بیروت؛ دارالتعارف، ۱۴۱۲، ج ۸، ص ۲۹؛ یوسف بحرانی، الحدائق، قم؛ نشر اسلامس، ۱۳۶۳، ش، ج ۲۴، ص ۳۳۰.

^۳ - بقره (۲)، ۲۳۰.

^۴ - نور (۲۴)، ۳۲.

^۵ - فخر رازی، تفسیر کبیر، قم؛ انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۳، ج ۱۰، ص ۱۷-۲۱.

^۶ - محمد حسن نجفی، جواهر الکلام، بیروت؛ دارالاحیاء التراث العربی، ج ۲۹، ص ۵؛ محسن

طباطبایی، المیزان، قم؛ انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳، ج ۲، ص ۲۰۲.

^۷ - راغب اصفهانی، همان، ص ۸۲۳.

^۸ - فخر رازی، همان، ج ۱۰، ص ۱۷-۲۱.

^۹ - احمد بن محمد فیومی، المصباح المنیر، قم؛ دارالهجره، ۱۴۰۵، ج ۱، ص ۲۴.

در قرآن بیش از ۸۰ بار ماده «زوج» و مشتقات آن و حدود ۲۳ بار کلمه «نکاح» و مشتقاتش به کار رفته است. از کلمه «استمتاع» نیز درباره ازدواج، در قرآن بهره گرفته شده است و واژه هایی از قبیل: طلاق،ظهار،ایلاء،عده،مرثه،بعل،نساء،ذکر و انثی،احسان،صداق،مهریه،اجر،مس،تحریم و احلال نیز در دامنه گسترده بحث ازدواج قرار می گیرند.^۱

۲-۱- فلسفه ازدواج

اراده عالمانه و حکیمانه و عادلانه حضرت حق، در نظام متقن هستی و پهن دشت میدان خلقت و آفرینش از هر چیزی جفت آفرید؛ «وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ»^۲. عنایت و رحمت خداوند در ذات زوج ها و جفت ها از هر نوعی، کشش و جاذبه و رابطه عاشقانه و میل به یکدیگر برقرار نموده است، تا این جاذبه و کشش و این میل و رابطه، تحت نظامی خاص و شرایطی معین چه در نظام تکوین و چه در عرصه گاه تشریع منتهی به ازدواج و جفت گیری و توالد و تناسل و تکثیر نوع شود و از این راه باعث بقاء نظام عالی آفرینش گردد و هم اینکه تمام موجودات از هر جنس و نوعی که هستند به لذت زندگی و خوشی در حیات و بهره مندی از وجود خود و دیگران برسند.^۳

ازدواج در فرهنگ پاک اسلام کاری پسندیده و برنامه ای نیکوست. ممکن است بعضی از افراد، که عمق فلسفه ازدواج و تشکیل زندگی مشترک را درک نکرده اند، بگویند: «ما شهوت جنسی مان را از راه های گوناگون دیگر، غیر از ازدواج، دفع می کنیم و این میل و خواهش را با وسایل دیگر ارضا می نماییم، دیگر چه نیازی به پذیرفتن مسولیت ازدواج هست؟!»^۴.

این افراد غافلند از این که محصول و ره آورد ازدواج فقط دفع شهوت جنسی و ارضای این غریزه نیست، بلکه فلسفه ازدواج و تشکیل خانواده تعهد و تکامل و رشد و شخصیت و آرامش و

^۱ -مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائرة المعارف قرآن کریم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۲، ص ۵۵

^۲ - ذاریات (۵۱)، ۴۹

^۳ - حسین انصاریان، نظام خانواده در اسلام، تهران: ام ابیها، ۱۳۸۰، ص ۲۵

^۴ - علی اکبر مظاهری، همان، ص ۱۴

فواید ارزنده دیگری است که برای انسان به ارمغان می آورد. متعهد شدن در برابر همسر و خانواده، برای انسان بزرگواری و احساس مسولیت اجتماعی به وجود می آورد و بسیاری از لیاقت ها و استعدادهای نهفته درونی او را بارور و بالنده می کند.^۱

بعد از ازدواج شخصیت انسان تبدیل به یک شخصیت اجتماعی می شود و خود را شدیداً مسول حفظ همسر و آبروی خانواده و تامین وسایل زندگی فرزندان آینده می بیند، به همین دلیل، تمام هوش و ابتکار و استعداد خود را به کار می گیرد.^۲

در تشکیل خانواده، لذت و رشدی است که هیچ چیز دیگری جایگزین آن نمی شود. استاد شهید مرتضی مطهری رحمه الله علیه در این باره می فرماید: «یک خصایص اخلاقی هست که انسان جز در مکتب تشکیل خانواده نمی تواند آنها را کسب کند. تشکیل خانواده یعنی یک نوع علاقمند شدن به سرنوشت دیگران ...، اخلاقیون و ریاضت کش ها که این دوران را نگذرانده اند، تا آخر عمر یک نوع خامی و یک نوع بچگی در آنها وجود داشته است. و یکی از علل این که در اسلام ازدواج یک امر مقدس و یک عبادت تلقی شده همین است ... ازدواج اولین مرحله خروج از خودِ طبیعی فرد، و توسعه پیدا کردن شخصیت انسان است»^۳.

چه بسا اشخاصی که قبل از ازدواج، به اصول اخلاقی و دینی و اجتماعی چندان پایبند نبوده اند و نوعی سبکسری و بی مبالاتی و هرزگی بر رفتار و اخلاق آنان حاکم بوده است، اما پس از ازدواج، اخلاق و رفتارشان تغییر کرده و متین و باوقار شده اند و نوعی بزرگواری و متانت در رفتارشان پدیدار شده است.^۴

بنابراین ازدواج علاوه بر اینکه پاسخ مثبت به فطرت، عامل بروز استعدادها و عامل امنیت و نجات از تنهایی است رابطه ای است که زوجین را تاحد زیادی از بی بندوباری و روابط نامشروع و

^۱ - همان، ص ۱۵

^۲ - آیت الله مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران: نشر دارالکتب اسلامیه، ۱۳۸۵، ج ۱۴، ص ۴۶۵

^۳ - مرتضی مطهری، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: صدرا، ص ۲۵۲-۲۵۱

^۴ - علی اکبر مظاهری، همان، ص ۱۶

انحرافات اخلاقی و جنسی نگاه می دارد و از مهم ترین و مقدس ترین سنت های اجتماعی است که در اسلام بسیار مورد توجه قرار گرفته است.^۱

۳-۱- اهمیت ازدواج

خداوند انسان را به گونه ای آفریده که بدون همسر، ناقص است. انسان هر چه از نظر علم و ایمان و فضائل اخلاقی بالا برود، تا همسر اختیار نکند، به کمال مطلوب نمی رسد «چه زن و چه مرد». هیچ چیز دیگر جای ازدواج و تشکیل خانواده را نمی گیرد. جنس مذکرو مونث به یکدیگر نیازمندند، هم از نظر روحی و هم از نظر جسمی، و هر کدام به تنهایی ناقصند، و هنگامی که در کنار هم قرار گرفتند، همدیگر را کامل می کنند. این قانون نظام آفرینش است و بر کل هستی حاکم می باشد.

قرآن، زن و مرد را «لباس» همدیگر میداند:

«هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لِهِنَّ»^۲ زنان لباس شما مردانند و شما مردان لباس زنهایید. یعنی مکمل و متمم و حافظ و آبروبخش و راز پوش همدیگرید و هر کدام به دیگری نیازمندید. انسان بدون لباس، نمی تواند در جامعه با سرافرازی زندگی کند احساس نقص می کند، انسان تنها نیز احساس نقص می کند. لباس انسان را از سرما و گرما حفظ می کند، همسر نیز از پریشانی و بیهودگی و بی پناهی و بی هدفی و تنهایی نجات می دهد. لباس زینت انسان است، همسران هم زینت همدیگرند.^۳

یکی از بزرگترین نعمت های خداوند به انسان همسر شایسته است. پیامبر اکرم در این باره می فرماید: «مَا اسْتَفَادَ امْرَأَةً مُسْلِمَةً فَائِدَةٌ بَعْدَ الْإِسْلَامِ - أَفْضَلُ مِنْ زَوْجَةٍ مُسْلِمَةٍ (أو صَالِحَةٍ) ...»^۴ انسان

^۱ - محمود اکبری، زندگی شیرین تهران؛ گلستان ادب، ۱۳۸۳، ص ۱۷

^۲ - بقره (۲)، ۱۸۷

^۳ - علی اکبر مظاهری، همان، ص ۱۳-۱۴

^۴ - محمد بن حسن حرعاملی، وسائل الشیعه، قم؛ موسسه اهل البیت (ع)، ۱۴۱۲، ج ۱۴، ص ۲۳

مسلمان بعد از نعمت اسلام -هیچ فایده ای (از نعمت های الهی) نبرده است که بهتر از همسر مسلمان و شایسته باشد...».

همسر نشانه حکمت خداوند و مایه آرامش انسان و ازدواج بالابرنده ارزش اعمال انسان است. ازدواج و تشکیل کانون خانواده، آنچنان در وجود انسان تاثیر می گذارد و ارزش او را بالا می برد و شخصیت او را رشد می دهد که اعمال و عبادت هایش نزد خداوند و فرشتگان از ارزش والایی برخوردار می شود، به طور که ارزش آنها چند ده برابر می گردد.^۱

امام جعفر صادق علیه السلام می فرماید: «رَكَعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا الْمُتَزَوِّجُ، أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً يُصَلِّيْهَا الْعَزَبُ»^۲؛ دو رکعت نماز که انسان متاهل بخواند، افضل و بالاتر است از هفتاد رکعت نماز که انسان مجرد و عزب بخواند.^۳

۴-۱- اهداف ازدواج

ازدواج در زندگی جوان، سرآغاز استقلال و زندگی و به صورت یک هدف محسوب می شود. همین انگیزه جوان و نوجوان را به تلاش و جدیت وادار می دارد، درس می خواند تا مدرک بگیرد و شغل و درآمدی تهیه کند، منزل و فرش و لوازم زندگی فراهم سازد و در نهایت عروسی کند. کار و هنر می آموزد تا شغل و درآمد پیدا کند، آنگاه ازدواج نماید. لیکن خود ازدواج نیز بی هدف نخواهد بود. در بین حوادث دوران زندگی، ازدواج از ارزش و اهمیت ویژه ای برخوردار است و برای انسان سرنوشت ساز خواهد بود. باید هدف ازدواج را شناخت و حساب شده و دقیق وارد عمل شد.^۳

تعیین اهداف ازدواج به ما کمک می کند تا مبنای صحیحی برای ازدواج در نظر بگیریم و براساس این پایه فکری اقدام به ازدواج کنیم. علاوه بر این که تعیین اهداف نقش مهمی در چینش معیارهای انتخاب همسر دارد، آنگاه که اهداف ما برای ازدواج روشن و معین نباشد، نمی توان معیارهای صحیح برای انتخاب همسر در نظر گرفت. هرچند ممکن است افراد مختلف بر اساس

^۱ - علی اکبر مظاهری، همان، ص ۱۶

^۲ - حر عاملی، همان، ج ۱۴، ص ۶

^۳ - ابراهیم امینی، همان، ص ۸۷

موقعیت های ویژه خود هدف های گوناگونی را برای زندگی زناشویی خود ترسیم کنند ولی از آنجا که ازدواج برنامه ای است که آفریدگار انسان برای او در نظر گرفته است، می توان گفت که آفریدگار متعال بر اساس نیاز مشترک نسل بشر، اهداف یکسانی را برای ازدواج انسان تعیین کرده است.^۱

در مساله ازدواج باید والاترین هدف را منظور داشت. هدف انسان از ازدواج باید هدفی معنوی و مقدس و پاک باشد، ازدواج باید برای اطاعت از دستور حق و پیروی از روش انبیاء و برای تامین سعادت همسر و تربیت الهی و ملکوتی فرزندان صورت بگیرد.

زن و مرد در مساله ازدواج باید خود را آماده ورود در یک عبادت بزرگ بکنند. زن و مرد باید در ازدواج خشنودی حق را منظور نظر بدانند، و بدانند که هر دوی آنان از طریق صلب و رحم امانتدار حضرت حق هستند.^۲ باید بدانند که ازدواج، این حقیقت الهی و طبیعی، آسان کننده پاره ای از مشکلات و عاملی برای پاکی جوانان و حفظ عفت و تقوای آنان است.^۳

بنای یک خانه در جامعه در صورتی با سلامت و آرامش قرین می شود که مرد و زن با تحقق دادن ازدواج و رعایت حقوق یکدیگر در آن زندگی کنند؛ چراکه تنهایی انسان را در دریایی از خیالات، اوهام، افکار غیر منطقی و بیماری های اخلاقی و روانی فرو می برد، و امواجی از مشکلات گوناگون را برای انسان به ارمغان می آورد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله می فرماید: «خيارُ امتی المتاهلونَ و شرارُ امتی العزّابُ»؛ بهترین امت من زن داران و بدترین آنها عزب ها هستند.^۴

بنابراین ازدواج انسان را کرامت و شرافت می دهد، از علل استحقاق عذاب الهی می رهند، از پستی و فرومایگی حفظ می کند، از افتادن در بند شیطان مصون می دارد، و از این که آدمی منبع

^۱ - هادی حسینخانی نایینی، فرایند همسرگزینی، قم؛ بنشاسته، ۱۳۹۱، ص ۱۸

^۲ - حسین انصاریان، همان، ص ۷۱

^۳ - همان، ص ۶۴

^۴ - محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳، ج ۱۰، ص ۲۲۱

شر و فساد شود و مورد لعنت حق قرار گیرد در امان می دارد، و این همه موجب راحتی و استراحت، آرامش و امنیت، پاکی و تقوا و آسان شدن موارد زندگی و سبک شدن بار حیات می گردد، به همین خاطر در قرآن مجید بدین گونه به علت تشریع ازدواج اشاره فرمود: «يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ^۱؛ خداوند اراده فرموده برنامه زندگی را برای شما سهل و آسان نماید.».

لذا به یقین می توان ادعا کرد که ازدواج شیوه ای است که تقریباً بیشتر مسائل تاثیرگذار زندگی (به طور عام) و مسائل جنسی (به طور خاص) را پوشش می دهد و فهم ماهیت و اهداف ارزشمند آن که ذکر شد، می تواند در تربیت جنسی نیز مفید واقع شود.^۲

^۱ - نساء (۴)، ۲۸.

^۲ - علی نقی فقیهی، تربیت جنسی از منظر قرآن و حدیث، قم؛ دارالحدیث، ۱۳۹۱، ص ۲۲۷.

فصل دوم:

موانع ازدواج

علیرغم وجود موانع و مشکلات فراوانی فراروی امر مقدس ازدواج در جامعه کنونی، با توجه به گستره تحقیق در این بخش به شایع ترین این موانع اشاره و راهکارهای لازم در زمینه رفع آنها در بخش بعد ارائه خواهد شد.

۱-۲- موانع فردی:

۱-۱-۲- بهانه گیری

اولین مانعی که در راه ازدواج هست و روز به روز هم رو به ازدیاد است، بهانه گیری هایی است که از طرف دختر و پسر یا پدر و مادر پیش می آید .

گاهی این بهانه گیری ها منجر می شود که دختر سی سال داشته اما ازدواج نکرده باشد یا پسر چهل سال داشته اما ازدواج نکرده باشد . وقتی به او می گویند: چرا شوهر نکردی؟ یا چرا زن نگرفتی ؟ می گوید: همسر خوب پیدا نکردم .

وقتی دنبال خواستگاری می رود، سلیقه اش خیلی بالا است و این ها موجب می شود که این مرد نتواند زن بگیرد و آن زن نتواند شوهر کند . مثلاً همین که دختر عینک دارد، دیگر مادر حاضر نمی شود این دختر را برای پسر بگیرد، یا پسر قد کوتاه است دختر زیر بار نمی رود؛ در حقیقت بهانه گیری است نه چیزی که عقل بیسندد و یا بتوان روی آن حساب کرد.^۱

^۱ -حسین مظاهری، اخلاق در خانه، قم؛ نشر اخلاق، ۱۳۸۲، ص ۶۸

در کنار بهانه های دختر و پسر گاهی بهانه جویی های والدین مشکل ساز می شود. بعضی از پدران و مادران، اگر فرزندان در سن ازدواج به آنها پیشنهاد ازدواج دهند، آنها را بچه می دانند، و اعلام نیاز آنان را به تشکیل زندگی، حاصل بی حیایی و پررویی به حساب می آورند؛ و در این زمینه به فرزندان خود هجوم برده و آنان را سرزنش و تحقیر می کنند؛ به صورتی با آنان برخورد می کنند که آنان سرخورده می شوند، و اگر از ایمان قوی برخوردار نباشند خود را مجبور به حرکت در کژراهه می بینند.

بعضی از پدران و مادران به خانواده عروس یا داماد، مسائلی را پیشنهاد می کنند که تحقق دادن آن برای طرف مقابلشان بسیار سخت یا غیر ممکن است و آنچنان در پیشنهاد خود اصرار می کنند که زمان ازدواج دختر و پسر می گذرد.

گاهی دختران و پسران بر اثر محدود بودن در تصمیم و دچار بودن به فضای پدر سالاری یا مادر سالاری تن به ازدواج نمی دهند و از این طریق دچار خسارت می شوند البته گاهی نیز خود دختر و پسر پیشنهاد سنگین به طرف مقابل می دهند و مانع تحقق ازدواج می شوند.^۱

۲-۱-۲- مشکل در انتخاب همسر:

یکی از مشکلاتی که بر سر راه نوجوانان و جوانان در مساله ازدواج قرار دارد مشکل در انتخاب همسر است یعنی دختر و پسر نمی دانند چه کسی را با چه معیارها و صفات و خصوصياتی به عنوان همسر خود انتخاب نماید.

این مشکل، حقیقی و واقعی است و ساختگی و کاذب نمی باشد.

حقیقتاً این مساله بزرگ و مهمی است که نوجوانان و جوانان با آن مواجه هستند و همانگونه که در مقدمه بیان شد، باید آنان را در این باره کمک کرد.

اگر در این موضوع دقت لازم نشود، مشکلات فراوانی برای زندگی آینده شان به وجود خواهد آمد که بعضاً غیر قابل علاج و جبران است.^۱

^۱ - حسین انصاریان، همان، ص ۱۳۱

بر والدین لازم است در رابطه با مساله ازدواج فرزندان خود وظیفه خود را نادیده نگیرند و از این راه طهارت و پاکدامنی او را استحکام بخشند.^۲

۳-۱-۲-سن:

مانع دیگری که در راه ازدواج وجود دارد و در واقع بدون این که مانع باشد، مانع محسوب می شود مساله سن دختر و پسر است.

مانع سن گاهی در پایین بودن خود را نشان می دهد و گاهی در بالا بودن. صرف پایین بودن سن برای ازدواج جوانان نمی تواند مانعی محسوب شود، البته این امر در صورتی است که فرد از رشد عقلی بالایی برخوردار باشد.

پایین بودن سن نه تنها مانع و مشکل محسوب نمی شود بلکه نتایج مثبتی نیز به دنبال خواهد داشت. از جمله نتایج مثبت ازدواج در سنین پایین تر انعطاف پذیری، گذشت و نشاط روحی بیشتر به همراه توقعات پایین تر و آسیب پذیری کمتر خواهد بود.

گاهی پایین بودن سن فرد باعث همراه شدن و تاثیر پذیری بیشتر او از همسر می شود و در آرامش زندگی بسیار موثر خواهد بود.

در حالت بعدی بالارفتن سن افراد به خصوص دخترانی که از سن بچه دار شدنشان گذشته است و نیز اکراه اطرافیان، به عنوان مانعی برای ازدواج آنها محسوب می شود در صورتی که باید توجه داشت که زوجیت، مستقل از فرزند آوری است و چه بسا چنین افراد بیشترین آرامش را در زندگی مشترک تجربه خواهند کرد باید توجه داشت گاهی بالارفتن سن منجر به کسب تجربه بیشتر و رسیدن به پختگی می شود.^۳

^۱-علی اکبر مظاهری، همان، ص ۷۱

^۲-محمد شفیع، راز خوشبختی، قم؛ مشهور، ۱۳۸۰، ص ۱۸۱

^۳-امیر حسین بانکی پور فرد، مطلع مهر، قم؛ نشر حدیث راه عشق، ۱۳۹۱، ص ۱۶

در اسلام نیز سن مشخص برای ازدواج پسران و دختران مقرر نشده است ولی بر حسب برخی روایات افتادن فاصله زیاد بین بلوغ جنسی و ازدواج از نظر اولیای دین، نامطلوب قلمداد شده است.^۱

۴-۱-۲- وجود برادران و خواهران بزرگتر

افرادی هستند که به دلیل داشتن خواهر و برادر بزرگتر نمی توانند ازدواج کنند و در بعضی از مناطق مرسوم است که تا برادران و خواهران بزرگتر ازدواج نکنند برادران و خواهران کوچکتر نباید ازدواج کنند.^۲

متأسفانه طبق ایده ها و خرافه هایی ، اگر دو خواهر مجرد در خانه باشند و خواستگار برای خواهر کوچکتر آمده باشد و اگر بخواهد جواب مثبت به او بدهد، گویا کار خلاف شرع، عقل و منطقی صورت گرفته است، و عقیده دارند اگر خواهر کوچکتر را زودتر شوهر بدهند دختر بزرگتر ضربه روحی می خورد و شاید آشنایان واقوام فکر کنند که او کمبودهایی داشته است؛^۳ و این مشکل و عقیده به هیچ وجه پایه و اساس شرعی و قانونی ندارد ؛ اگر برادر یا خواهر بزرگتر به هر دلیلی ازدواج نکرده است هیچ لزومی ندارد برادر یا خواهر کوچکتر که آماده ازدواج است ، ازدواج را به تاخیر بیندازد .

هرگز نباید به این مشکل اعتنا کرد. بر جوانان لازم است که سنت های غلط را بشکنند و خود را بدبخت آداب و رسوم غلط نکنند.^۴

۵-۱-۲- خدمت سربازی

از دیگر موانعی که در راه ازدواج وجود دارد خدمت سربازی است.

^۱ -حسین بستان نجفی، اسلام و تفاوت های جنسی، قم؛ نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، بهار ۱۳۹۰، ص ۱۱

^۲ -علی اکبر مظاهری، همان، ص ۸۹

^۳ -امیر ملک محمودی، همان، ص ۹۰

^۴ -علی اکبر مظاهری، همان، ص ۸۹

طبق قانون جاری کشور هر پسری ناچار است در سن ۱۸ سالگی یا بعد از خاتمه تحصیلات مدت ۲ سال به خدمت سربازی برود. در این مدت از خانه وزندگی دور است و باید مقررات نظام وظیفه را انجام دهد. بنابراین نمی تواند مخارج خانواده اش را تأمین کند و از آنها سرپرستی نماید و به همین جهت اغلب پسران ازدواج را تا پایان خدمت سربازی به تأخیر می اندازند و خانواده دختر هم کمتر راضی می شوند که دخترشان را به عقد جوانی در آورند که هنوز خدمت سربازی را انجام نداده است؛ در نتیجه سنین ازدواج بعد از ۲۰ سالگی کشیده می شود و آثار و نتایج سوء این تأخیر بر اندیشمندان پوشیده نیست.^۱

متأسفانه عده ای از خانواده ها خدمت سربازی را یکی از موانع ازدواج می دانند و معتقدند جوانی که هنوز سربازی نرفته و یا مشغول سربازی می باشد نمی تواند ازدواج کند و هزینه زندگی مشترک را تأمین کند و همین امر باعث تأخیر در سن ازدواج شده و آثار منفی این تأخیر بر صاحب نظران و خانواده ها پوشیده نیست و اکثر پسران می گویند ما با مشکل سربازی و انتخاب همسر چه کنیم؟^۲

۲-۲- موانع و مشکلات اجتماعی:

۲-۲-۱- مشکل مالی و اقتصادی

یکی دیگر از موانع مهم ازدواج مشکلات مالی و اقتصادی است هنگامی که فرد بیکار و بی درآمد باشد و قدرت تأمین هزینه های مراسم عقد و عروسی و تأمین هزینه های زندگی را نداشته باشد نمی تواند به موقع ازدواج کند و ناچار است از دواج را تا پیدا کردن شغل و درآمد تأخیر بیندازند. وقتی پسر ها تا سنین بالا ازدواج نکنند و گاهی کلاً از ازدواج صرف نظر کنند، دختر ها نیز کمتر خواستگار پیدا می کنند و ناچارند تا سنین بالا در خانه پدر و مادر بمانند و آثار سوجسمانی و اخلاقی چنین وضعی روشن است. بنابراین مشکلات مالی خصوصاً مشکل بیکاری یکی از مشکلات

^۱-ابراهیم امینی، همان، ص ۴۶

^۲-امیر ملک محمودی، همان، ص ۹۲

مهم کشور ماست که دولت باید برای آن چاره اندیشی کند وگرنه امکان دارد در آینده با بحران مواجه شویم و نیاز به یک ابتکار عمل و تجدید نظر جدی در ساختار سیستم اقتصادی کشور دارد. دولت باید به وسیله کارشناسان اقتصادی، عیوب و نواقص برنامه های اقتصادی موجود را پیدا و برطرف کند و به وسیله کارشناسان مخلص و دلسوز و با تجربه طرحی جامع و منسجم و حساب شده تهیه کند و برای مشکل بیکاری جوانان چاره اندیشی کند.^۱

لازم به ذکر است که قسمت عمده این مشکل، از معضلات ساختگی جامعه ماست و حقیقتاً جز مشکلات ازدواج نیست. اگر زندگی ما در مبنای اسلام و فطرت انسانی استوار بود این مشکل وجود خارجی نداشت، یا بسیار اندک بود و کمتر جوانی پیدا می شد که به این خاطر نتوان ازدواج کند ولی به هر حال فعلاً وجود دارد و جامعه ما آن را به وجود آورده است و باید برای حل آن چاره ای اندیشید.^۲

در آیات و روایات نیز مشکل مالی یا به عبارتی مسأله فقر و تنگدستی بیان گردیده است. خداوند متعال می فرماید::

«وَأَنْكَحُوا لَكُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ مَنْ عِبَادُكُمْ وَأَمَّاكُمْ أَنْ يَكُونُوا فَقَرَاءَ يَغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۳؛ زنان بی همسر خود و غلامان و کنیزان درستکاران را همسر دهید. اگر تنگ دست اند خداوند، آنان را از فضل خویش بی نیاز خواهد کرد و خداوند گشایشگر دانا است.

امام صادق درباره این گفته ی خداوند (و کسانی که وسیله و امکان زناشویی نمی یابند باید خویشستنداری و ورزند تا با این کار خدا از فضل خویش آنان را بی نیاز گرداند) فرموده است ازدواج کنند تا از فضل خویش آنان را بی نیاز گرداند.^۴

^۱-ابراهیم امینی، همان، ص ۳۵

^۲-علی اکبر مظاهری، همان، ص ۵۳

^۳-نور(۲۴)، ۳۲

^۴-محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، بیروت؛ دارالتعارف، ۱۴۰۱ق، ج ۵، ص ۳۳۱

پیامبر مکرم اسلام نیز فرمودند: «هر کس از ترس فقیر شدن ازدواج نکند به خداوند گمان بد برده است. خداوند می فرماید: اگر تنگ دست اند خدا آنان را از فضل خویش، بی نیاز خواهد کرد»^۱.

۲-۲-۲- مسکن

یکی دیگر از موانع ازدواج نداشتن مسکن است. تهیه منزل برای جوانان بسیار مشکل است و به همین جهت ازدواج ها از سنین مناسب به تاخیر می افتد. قشر وسیعی از جوانان ما از بی خانمانی رنج می برند و دولت موظف است در حل این مشکل کوشش کند زیرا مسکن همانند آب و غذا ضرورت دارد. ولی اگر زندگی ما بر مبنای اسلام و فطرت استوار بود، این مثل وجود خارجی نداشت.^۲

هر چند مساله مسکن بر می گردد به مشکل مالی؛ اما به خاطر خصوصیتی که دارد جداگانه مطرح گردید.

۲-۲-۳- تجمل گرایی

هزینه ها و مخارج سنگین و به عبارتی تجمل گرایی، سد دیگری بر سر راه ازدواج است. گاهی جامعه ما در عادات و رسوم جاهلیت فرو می رود؛ اکثر تشریفات که در مورد ازدواج وجود دارد، خلاف اسلام و عقل و فطرت انسانی است.

مهریه ها هر روز بالاتر می رود، جهیزیه ها بیشتر می شود، خرج ها افزایش می یابد، تشریفات افزون می گردد، چشم هم چشمی ها زیاد تر می گردد و حرص و حسدها شدت می گیرد. از حقایق غافلیم، حتی اگر مسلمان هم نباشیم تجربیات جامعه را که می بینیم باید درس عبرتی باشد.

^۱-امام غزالی، احیا علوم دین، بیروت؛ دارالکتب العربی، بی تا، ج ۲۲، ص ۳۶

^۲-امیر ملک محمودی، همان، ص ۷۴

متاسفانه این تشریفات و رسوم غلط یک بیماری فرهنگی و اجتماعی است^۱ که بارزترین این تجملات در مساله مهریه نمود دارد؛ در روایات می خوانیم: «از شومی دختر این است که مهریه او زیاد باشد»^۲.

مهریه در شکل خود یک سنت نیکو، پسندیده و باارزشی است و اسلام نیز بارها به آن تاکید و سفارش نموده است؛ اما متاسفانه رفتار و کردار ما نسبت به این سنت حسنه طوری شده که به عنوان یکی از بزرگترین موانع ازدواج به شمار می رود. بررسی خود این مانع بحث گسترده ای را می طلبد که با توجه به گستره تحقیق به اجمال به آن بسنده می شود و بیشتر به ارائه راهکار (در بخش بعد) پرداخته می شود.

۴-۲-۲- ادامه تحصیلات:

یکی از عواملی که موجب تاخیر در ازدواج می شود ادامه تحصیلات دبیرستانی یا دانشگاهی است.

جای خوشبختی و سعادت است که جوانان امروز اکثرا خواهان ادامه تحصیلات علمی اند و به تحصیلات پایین اکتفا نمی کنند اما باید توجه داشت که این عمل مثبت و پسندیده نقاط منفی و ناپسندی را به دنبال نیاورد^۳.

اغلب دختران و پسران علاقه دارند که تحصیلاتشان را ادامه دهند و از طرف دیگر ازدواج را بادرס خواندن ناسازگار می دانند؛ زیرا ازدواج مسئولیت آفرین است و شخص را مقید می سازد. این قبیل از جوانان فکر می کنند بعد از ازدواج باید همسر داری کنند و فرصت و فراغت برای درس خواندن نخواهد داشت. دختر نیز تصور می کند که ازدواج مانع درس خواندن می باشد. زیرا بعد از ازدواج باید شوهر داری و خانه داری کند و فراغت برای درس خواندن ندارد.

^۱- علی اکبر مظاهری، همان، ص ۶۰

^۲- حسین مظاهری، همان، ص ۸۱

^۳- علی اکبر مظاهری، همان، ص ۶۴

خانواده دختر و پسر نیز همین عقیده را دارند و غالباً حاضر نیستند درباره ازدواج فرزندان‌شان، در حال تحصیل اقدام نمایند. در نتیجه اوضاع چنین شده که مشاهده می‌نمائید: سنین ازدواج بالا رفته، پسران و دختران برخلاف میل طبیعی، خویشتن راملزم می‌دانند که ازدواج را تا پایان دوره تحصیلات به تاخیر بیندازند؛ و با اینکه تحت شدیدترین فشارهای نیروی غریزه جنسی قرار می‌گیرند اما ناچارند بسوزند و بسازند؛ چون ادامه تحصیلات را برای آینده خویش ضروری و سرنوشت ساز می‌دانند، پس ناچارند فشارهای غریزه جنسی را تحمل نمایند^۱.

باید توجه داشت که این مشکل با کمی دقت، برنامه ریزی، دلسوزی، حساب شده عمل کردن برطرف می‌شود و نه تنها مانعی بر سر راه ادامه تحصیلات نیست بلکه یکی از بهترین وسیله‌ها برای ارتقاء سطح علمی و پیشرفت و کسب مدارج عالی است؛ همان طور که بسیاری از دانشمندان و فرهیختگان علمی به خاطر داشتن همسرانی، مهربان، مودب، با گذشت، ایثارگر، صبور، و..... موفق به کسب مدارج عالی علمی و معنوی شده‌اند^۲.

در بخش بعد به راهکارهای رفع این مشکل پرداخته خواهد شد.

^۱- ابراهیم امینی، همان، ص ۳۸

^۲- امیر ملک محمودی، همان، ص ۸۳

بخش سوم:

راهکارهای رفع موانع ازدواج

فصل اول : راهکارهای فرهنگی رفع موانع فردی

فصل دوم راهکارهای فرهنگی رفع موانع اجتماعی

فصل اول :

راهکارهای فرهنگی رفع موانع فردی

۱-۱ - «بهانه گیری»:ارائه راهکارها:

با افزایش سطح بینش و معرفت دختر و پسر از یک سو و والدین از سوی دیگر می

توان بهانه گیری ها را به حداقل رساند.

ارتقای سطح بینش و معرفت با ارائه راهکارهای علمی و عملی محقق خواهد شد .
خانواده ها و فرزندان باید بدانند که اگر ازدواج روی دین و اخلاق صورت نگیرد فتنه و فساد در جامعه اسلامی پیدا می شود.^۱ باید بدانند که باید به دنبال ایمان و تقوا رفت نه ثروت و زیبایی.

اگر دنبال پول رفتی، نه ایمان و تقوا، به نتیجه نخواهی رسید . چه بسیار دیده ایم کسی رفت دنبال شخصیت ، بی شخصیتی ها پیدا شد . رفت دنبال پول ، چه ورشکستگی ها پیدا شد رفت دنبال جمال، چه بی عفتی ها پیدا شد.^۲

پیامبر صلی الله علیه وآله می فرماید: «مَنْ تَزَوَّجَ امْرَأَةً لَا يَتَزَوَّجُهَا إِلَّا لجمالِهَا لَمْ يَرْفِئْهَا مَأْيُحِبٌّ وَمَنْ تَزَوَّجَهَا لِمَالِهَا لَا يَتَزَوَّجُهَا إِلَّا وَكَلَهُ اللهُ إِلَيْهِ فَعَلَيْكُمْ بَذَاتِ الدِّينِ»؛ هر که

^۱حسین مظاهری، همان، ص ۷۰

^۲سبز علی باقری طاقانکی و استاد ناصری نژاد، برای تمام خانواده ها، قم؛ نشر نصاب، ۱۳۸۸، ص ۲۷۳

بازنی به خاطر زیبائی اش ازدواج کند، دلخواه خود را در او نبیند و هر که با زنی به خاطر مالو ثروتش ازدواج کند، خداوند او را به همان مال و ثروت واگذارد، پس بر شما باد به ازدواج با زنان متدین».

خلاصه اینکه اول مانعی که در ازدواج ها دیده می شود و بسیاری از دختر ها و پسر ها مانده اند؛ بهانه گیریهای است که از دختر یا پسر و یا پدر و مادر آنها دیده می شود. باید سعی کنیم به جای این بهانه گیریها به خداوند توکل کنیم چون اوست که آینده را اصلاح می کند.^۱

در خصوص بهانه گیری های پدر و مادر نیز گفتنی است که : احترام به پدر و مادر و اطاعت از آنان بر فرزندان واجب است، آن هم از واجبات بزرگ الهی ؛ کما اینکه رنجاندن و ناراحت کردن و بی احترامی و سر پیچی از اطاعتشان نیز حرام است، آن هم از حرام های بزرگ .

پدر و مادرها تجربه های فراوانی دارند و خیر و صلاح فرزندشان را می خواهند و هر چه درباره فرزندان خود می گویند و هر تصمیمی می گیرند و هر عملی انجام می دهند از روی همین خیر خواهی و صلاح اندیشی و تجربه و دلسوزی است و در این شکی نیست که در بین مخلوقات هیچ کس به اندازه پدر و مادر خیرخواه و دلسوز انسان نیست.

اما پدر و مادرها بدانند: اگر چه ایراد ها و مشکل پسندیهای آنها از روی خیر خواهی است و می خواهید زندگی راحتی را برای فرزندان خود رقم بزنید و مانع از ایجاد کمبودهایی شوید که در گذشته در زندگی خود تجربه کرده اید؛ ولی این احتمال نیز وجود دارد که این ایرادهای غیر معمول و مشکل پسندی ها از روی وسواس باشد که در نتیجه به زیان فرزند منتهی می شود و به دلیل این وسواس ها، فرزندان از نعمت ازدواج و تشکیل خانواده محروم می شوند و در نهایت نیز این امر به درگاه خداوند امری غیر قابل قبول شمرده می شود.

^۱- محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، قم؛ دارالحدیث، ۱۴۱۶ق، ص ۲۷۳

^۲- حسین مظاهری، همان، ص ۷۰

البته بیان این مطالب به این منظور نیست که بدون هیچ گونه تدبیر و تحقیق و بررسی و مصلحت اندیشی و مشورت اقدام به فراهم کردن شرایط ازدواج فرزندانان کنید اما در این امر باید واقع نگر نیز بود.

به پسران و دختران توصیه میشود اگر در شرایطی قرار گرفتید که پدر و مادر دچار وسواس و سخت گیری فراوان شده اند ، در موقع مناسبی با پدر یا مادر و یا هر دو خلوت کنید و با کمال ادب و احترام نسبت به این رفتارشان جويا شوید و دلیل آن را بپرسید و شرایط و خواسته های عقلانی و عاطفی خود را نیز تشریح کنید و یا از طریق واسطه قرار دادن خواهر یا برادر بزرگتر و یا اقوام ، که با پی بردن به علت اصرار و پافشاری والدین می توانند با توکل به خداوند متعال نسبت به حل آن اقدام نمایند^۱.

۲-۱- مشکل در انتخاب همسر؛ ارائه راهکارها:

بر والدین لازم است در رابطه با مساله ازدواج فرزندان خود وظیفه خود را نادیده نگیرند و از این راه طهارت و پاکدامنی او را استحکام بخشند^۲.

راه انتخاب همسر در ادیان و مکاتبی که رنگ و بوی وحی را از دست داده اند، یا از ابتدا از ویژگی آسمانی بودن محروم بوده اند با راه انتخاب همسر در فضای ملکوتی اسلام فرق می کند . اسلام به مرد مسلمان و انسان مومن اجازه انتخاب هر زنی را نخواهد نمی دهد ، چنانکه به زن مسلمان و بانوی مومنه اجازه اختیار هر شوهری که نخواهد نمی دهد ؛ چرا که در انتخاب همسر باید خیر دنیا و آخرت و سعادت امروز و فردای انسان ملاحظه شود و پاک ماندن انسان از آلودگیها و پاکیزه ماندن زندگی از برنامه های شیطان ، لحاظ گردد .

در بنای ازدواج در اسلام فقط شهرت و تمتع و لذت بدنی و مادی منظور نیست، بلکه هدف اسلام از مسئله ازدواج حفظ دین زنان و مردان است. به همین خاطر در چنین چهارچوبی اصل

^۱-ابراهیم امینی، همان، ص ۳۵

^۲-محمد شفيعی، همان، ص ۱۸۱

ازدواج، آیین همسررداری، عشق ورزی به زن شرعی، تامین نیاز جنسی به هر اندازه ای که مزاج مردوزن اقتضا کند، رعایت حقوق، فرزند دار شدن، تربیت اولاد، به عهده داشتن وظایف لازم، کار و کوشش و کسب برای تامین مسکن و لباس و تغذیه زن و بچه به عنوان عبادت خدا شناخته شده و برای هر قدمی که انسان در این زمینه بر می دارد اجر عظیم و ثواب زیاد منظور شده است. اینجاست که معجزه کفویت روشن می شود و انسان در برابر شرایط الهی ازدواج که در اسلام مطرح است با تمام وجود به خضوع و ادبار می شود که اگر آن شرایط الهی و معنوی لحاظ نشود، از سروروی زندگی شروفتنه بر خواهد خواست.

از زنی که به رشد عقل و فکر خود، با کسب معرفت، و به کمال خود، با کسب ایمان و اخلاق و تقوا کمک نکرده، باید پرهیز کنید و از ازدواج با چنین زنی خودداری نمائید، زنی که در خانواده ای به دور از خدا پرستی و اخلاق و تقوا، و توحید و عبادت بار آمده و برای مرد جز فتنه و فساد و هلاکت و تباهی چیزی ندارد^۱.

کسانی که در این امر (انتخاب همسر) مشکل دارند بهتر است که با مشورت با افرادی که تحت تاثیر این گونه عواطف نبوده او از تجارب ارزشمندی نیز بهره مند می باشد کمک بگیرند مشاوره در انتخاب همسر از محاسن زیر برخوردار است:

۱- کاهش تاثیر احساسات بر روند تصمیم گیری

۲- توجه به زوایای دیگر شخصیت طرف مقابل

۳- افزایش امکان تشخیص معیارها

۴- سهیم کردن دیگران در سرنوشت خود

۵- تقویت عزم و اعتماد به نفس در تصمیم گیری.

^۱ - حسین انصاریان، همان، ص ۱۷۶

البته برای این اهداف لازم است مشاوره با فردی را مورد توجه قرار دهیم که دارای تجربه در موضع ازدواج و انتخاب همسر، رازداری، بی طرفی، شهامت، تقوا، ایمان به معنی اعتقاد راسخ قلبی به خدا و پیامبر باشد.^۱

۳-۱- «سن»، ارائه راهکارها:

طبیعت و آفرینش ویژه انسان سن ازدواج را تعیین کرده و آن سن بلوغ است چون پسر در سن ۱۶ سالگی و دختر در سن ۱۰ سالگی به بلوغ می رسد شرعا می تواند ازدواج کند لیکن بهتر است ازدواج را تا سنین ۱۷ یا ۱۸ سالگی در پسر و ۱۴ یا ۱۵ سالگی در دختر به تاخیر انداخت زیرا پسر و دختر در اوایل بلوغ از رشد و تعقل کافی برخوردار نیستند و ازدواج در این سنین ممکن است مشکلاتی را به همراه داشته باشد.^۲

با توجه به مطلب فوق الذکر باید در نظر داشت که تاخیر این یکی دوسال به جهت ایجاد آمادگی بیشتر است و نباید آن را با ممنوعیت ازدواج در سن پایین اشتباه گرفت. اگر جوانی در همان سنین پایین نیز آمادگی تشکیل خانواده را داشته باشد ازدواج نتایج مثبتی را برای او به همراه خواهد داشت. از جمله نتایج مثبت ازدواج در سن پایین تر انعطاف پذیری، گذشت و نشاط روحی بیشتر به همراه توقعات پایین تر و آسیب پذیری کمتر خواهد بود.^۳

بنابراین همان گونه که در بررسی این مانع در بخش گذشته نیز ذکر گردید بالا یا پایین بودن سن برای ازدواج جوانان نمی تواند مانعی محسوب شود، بلکه با در نظر گرفتن عواقب سوء دنیوی و اخروی انحرافات جنسی این قبیل موانع توسط خانواده ها و بزرگترها باید از میان برداشته شده و زمینه ازدواج آسان فراهم گردد.

۴-۱- «وجود خواهران و برادران بزرگتر»؛ ارائه راهکار :

^۱- هادی حسین خانی نایینی، همان، ص ۱۲۰

^۲- ابراهیم امینی، همان، ص ۳۱

^۳- امیر حسین بانکی پور فرد، همان، ص ۱۶

حقیقتاً این مشکل نیز یکی از همان آداب و رسوم و عقاید خرافی بعضی از خانواده ها می باشد که با شرع مقدس و عقل سلیم سازگاری ندارند.

والدین گرامی باید بدانند که هر کاری با اراده و لطف خداوند مهربان صورت می گیرد و ما باید توکلیمان بر خدا باشد و مطمئن باشیم اگر ما مقداری سعه صدر، تحمل، گذشت، ایثار، فداکاری داشته باشیم خداوند نیز پاداش اعمال نیکو و خیر ما را خواهد داد. اگر جوان لایق و مناسبی به خواستگاری دختر بزرگتر آمد، وظیفه والدین و خواهر بزرگتر می باشد که با دقت بیشتر تمام جوانب کار را بسنجد سپس با کمی ایثار و گذشت به خواستگار جواب مثبت بدهد.^۱

گذشت از موارد احسان و آراسته به احسان به فرموده قرآن، محبوب خدا است. «وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ»^۲ «فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ»^۳؛ کسی که گذشت کند و اصلاح نماید، اجرش بر خداست.

بنابراین در این زمینه سخت گیری و خود پسندی و بی توجهی به شخصیت طرف امری ناپسند و در بعضی موارد موجب عذاب الهی است.^۴

۵-۱- «خدمت سربازی»؛ ارائه راهکار:

این مشکل غیر قابل حل نیست اگر هدف، امر مقدس ازدواج باشد می توان با توکل به الطاف الهی و برنامه ریزی و تصمیم گیری مناسب این مسیر را برای آینده هموار کرد که البته حل این مشکل مستلزم همکاری طرفین می باشد در ذیل به راه حلهایی اشاره می شود:

الف - نامزدی شرعی و قانونی:

نامزدی در دوران سربازی خیلی شیرین و زیباست و همواره باعث ایجاد آرامش خاطر می شود.

^۱-امیر ملک محمودی، همان، ص ۹۱

^۲-آل عمران (۳)، ۱۳۴

^۳-شوری (۴۲)، آیه ۴۰

^۴-حسین انصاریان، همان، ص ۱۳۷

۲- سکونت در منزل والدین زن یا مرد:

اگر ازدواج کرده باشند زن در دوران سربازی شوهرش در منزل والدین سکونت داشته باشد که تنها نباشد و مرد بتواند با خیال راحت خدمتش را به انجام برساند و هرگاه مرخصی امد، با هم باشند.^۱

از طرف دیگر مسئولین محترم نظام مقدس جمهوری اسلامی، نباید قانون نظام وظیفه را طوری تنظیم کنند که افراد ثروتمند که توانایی خرید خدمت سربازی را دارند با خرید آن از رفتن به سربازی آسوده شوند وعده کثیری از جوانان پاک این مرز و بوم که از نظر مادی و اقتصادی توان خرید خدمت سربازی را ندارند به مدت ۲ سال برای حفاظت از میهن به سربازی روند. البته بعضی از پسران که در مراکز تربیت معلم به سر می برند از خدمت سربازی معافند وعده ای هم که بعد از اتمام تحصیلات عالیه طبق تعهداتی با یکسری حقوق و مزایای خاص به کار و اشتغال مشغول می شوند و آنها هم تا حدودی مشکلی برای ازدواج ندارند.^۲

^۱- علی اکبر مظاهری، همان ص ۸۸

^۲- امیر ملک محمودی، همان، ص ۹۳

فصل دوم :

راهکارهای فرهنگی رفع موانع اجتماعی

۱-۲- «مشکل مالی و اقتصادی»؛ ارائه راهکار :

راه حلهایی که برای رفع این مشکل می توان ارائه نمود به شرح زیر می باشد:

۱-۱-۲- امدادهای الهی :

خداوند و رهبران اسلام در این باره نویدها و وعده های امید بخش فراوانی داده اند که به خوبی می تواند پشتوانه هایی امیدوار کننده و اطمینان بخش برای جوانان باشند. بر ما واجب است که به این نویدها و وعده ها ایمان و اطمینان داشته باشیم .

برای نوجوانان و جوانانی که قصد ازدواج دارند و مشکلات اقتصادی را مانع راه خود می بینند هیچ پشتوانه ای به اندازه این وعده ها نمی تواند امید بخش باشد^۱. «و انحرکوا الایامی منکم... ان یكونوا فقرا یغنهم الله من فضله»^۲؛ جوانان بدون همسر را همسر دهید ... اگر فقیر باشند خداوند با فضل و رحمت خود آنان را غنی و بی نیاز می کند .»

۲-۱-۲- تسهیلات و مزایای شغلی

دولت می تواند با ارائه تسهیلات ویژه به صاحبان صنعت به منظور ارتقاء عرضه محصولات ، گام بلندی را در اشتغال افراد بیکار بردارد.

^۱-علی اکبر مظاهری، همان، ص ۵۳

^۲-نور(۲۴)، ۳۲

از طرفی افراد بیکاری نیز هستند که از اقشار تحصیلکرده و یا فاقد تحصیل جامعه می باشد که خواستار ایجاد مشاغل خانگی و یا کارگاهی می باشند که در این مورد نیز دولت باید نهایت همکاری را با این اقشار داشته باشد^۱.

۳-۱-۲- کم کردن تشریفات و خرج های اضافی

باید در این مساله فرهنگ سازی شود که اکثر مشکلات ازدواج را خود ما تراشیده ایم و خودمان این بلاها را بر سر خود آورده ایم. اگر در مسائل مالی قدری قناعت پیشه شود و تشریفات و خرج های اضافی حذف گردد دیگر مشکل مالی وجود ندارد تا عده ای بتوانند آن را به عنوان مانع ازدواج مطرح سازند.

۲-۲- «مسکن»؛ ارائه راهکار:

راهکارها در این زمینه به دو دسته راهکارهای دراز مدت و کوتاه مدت تقسیم می شود:

۱-۲-۲- راهکارهای دراز مدت:

لازم است طرح هایی وسیع و فراگیر در سطح کل جامعه ریخته و اجرا گردد تا این معضل بزرگ حل شود.

در مورد حل مشکل مسکن دولت باید بخش خصوصی را به سرمایه گذاری در احداث انبوه مسکن های کوچک و ارزان قیمت تشویق کند و تسهیلات لازم را در اختیارشان بگذارد و بر کارشان نظارت نماید و در صورت امکان خود دولت می تواند در احداث این قبیل مساکن سرمایه گذاری کند. به وسیله تبلیغاتی که در اختیار دارد ثروتمندان و اهل خیر را به تاسیس موسسات خیریه، تهیه مسکن و اعطای وامهای بدون بهره به بی خانمانها تشویق کند^۲.

۲-۲-۲- راهکارهای کوتاه مدت:

از جمله راه حل های کوتاه مدت در این زمینه می توان به این موارد اشاره کرد:

^۱-ابراهیم امینی، همان، ص ۳۴

^۲-همان، ص ۳۵

۱-۲-۲- سکونت در منزل والدین:

در صورت امکان عروسی و داماد مدتی در منزل والدین یکی از آنها ساکن شوند تا موقعی که با تمکن مالی، خودشان بتوانند منزل جداگانه تهیه کنند.

۲-۲-۲- اجاره نشینی:

اجاره نشینی یک امر معمول و رایج در کل جهان است و توصیه می شود تا افراد با اجاره کردن یک منزل ساده و ارزان اسباب تحمل کمتر سختی را برای خود فراهم آورند.^۱

۳-۲- «تجمل گرایی»؛ ارائه راهکار:

چنین نیست که همه افرادی که دیر ازدواج می کنند واقعا قدرت ازدواج و تمکن مالی نداشته باشند، ازدواج آنقدر هم دشوار نیست که ما می پنداریم بلکه توقعات و بلند پروازی های بی جا و تجمل پرستی اغلب جوانان ازدواج را این چنین دشوار ساخته است . مراسم مجلل عقد و عروسی و هزینه های سنگین و کمر شکن مهر و جهاز است که ازدواج را به صورت غولی وحشتناک در آورده است .^۲

در این زمینه همانگونه که قبلا نیز بیان شد باید فرهنگ سازی شود کهاگر در مسائل مالی قدری قناعت پیشه شود و تشریفات و خرج های اضافی حذف گردد دیگر مشکلی وجود ندارد و امر ازدواج راحت تر از آنچه که تصور شود برگزار می گردد .

باید به جوانان آموخت که اکثر تشریفات که در مورد ازدواج وجود دارد ،خلاف اسلام و عقل و فطرت انسانی است.^۳ مثلامهریه اگر چه در شکل خود یک سنت نیکو ،پسندیده و بارزش است اما باید در نظر داشت اگر محبت نباشد مهریه چه می تواند بکند ،شما که مهریه را زیاد می کنید اگر برای این است که می خواهید پابندی پسر را برای دختر درست کنید بدانید که اگر این پسر اخلاق نداشته باشد این خانه برای دختر بدتر از زندان است .

^۱-علی اکبر مظاهری، همان، ص ۹۰

^۲-ابراهیم امینی، همان، ص ۳۶

^۳-علی اکبر مظاهری، همان، ص ۶۰

مهریه نمی تواند پایبند شوهر شود البته بدون مهریه هم نمی شود، نه افراط و نه تفریط. حد وسط، تعادل، شان دختر و پسر را باید رعایت کرد.^۱ حضرت علی علیه السلام می فرماید: «لاتغالوا بمهور النساء فتكون عداوه»: ^۲مهر زنان را زیاد قرار ندهید که موجب دشمنی می شود».

۴-۲- «ادامه تحصیلات»؛ ارائه راهکار:

مشکل اساسی این است که متصور می کنیم ازدواج دختر و پسر با ادامه تحصیلات سازگار نیست، و چون ادامه تحصیلات ضرورت دارد پس باید ازدواج به موقع انجام نگیرد و تا پایان تحصیلات تاخیر بیفتد، در صورتی که چنین نیست، ازدواج با ادامه تحصیلات اصلاً ناسازگاری ندارد آنچه این دورا با هم ناسازگار ساخته اصل ازدواج نیست بلکه تقید به یک سری آداب و رسوم و توقعات بی جا است.

اگر خانواده دختر و پسر و خود دختر و پسر و مسئولین مراکز فرهنگی و دانشگاهی در حل این مشکل تفاهم و تعاون داشته باشند قابل حل است.

پس خانواده دختر و پسر باید به آنها کمک کرده و در هنگام تحصیل در تامین زندگی آنها به یاریشان بشتابند و دختر و پسر هم چون نمی توانند زندگی کاملاً مستقلی را تشکیل دهند بنا براین خواسته ها و توقعات خودشان را با وضع موجود تطبیق دهند، واز منزل شخصی و جهاز سنگین و لوازم لوکس صرف نظر نمایند.

مسئولین کشور و مراکز آموزشی می توانند به آنها وام دهند و خوابگاه و سایر امکانات را برای آنها فراهم نمایند و مراکز خیریه هم می توانند به صورت وام ازدواج یا بلا عوض و جوهی را در اختیار اینگونه افراد قرار دهند. البته این امر نیاز به یک کار فرهنگی وسیع دارد تا افکار خانواده ها و جوانان برای پذیرش و عمل به آن آماده شود.

^۱حسین مظاهری، همان، ص ۸۱

^۲حر عاملی، همان، ج ۱۵، ص ۱۱

به امید اینکه خیر اندیشان که در نجات و سعادت نسل جوان می اندیشند همتشان را در این باره معطوف دارند و در حل این مشکل بزرگ اجتماعی تلاش و جدیت نمایند.

به هر حال باید این سد شکسته شود و موانع ازدواج در حال تحصیل مرتفع گردد.

توصیه ما به جوانان این است که خود در این راه پیش قدم شوند و این نیاز طبیعی را با خانواده در میان بگذارند و از آنان بخواهند که وسیله ازدواج ساده را برایشان فراهم کنند.^۱

هرگز تصور نکنیم ازدواج دختر و پسر با ادامه تحصیلات آنها ناسازگار است این فکر غلطی است و یکی از آداب و رسوم و توقعات بیجادر جامعه ماست. اگر ازدواج به صورت صحیح انجام گیرد و همسری متناسب و شایسته انتخاب شود، پشتمانه بسیار خوبی برای ادامه تحصیلات و رسیدن به اهداف عالی علمی و تحصیلی خواهد بود.

پسر و دختر می توانند در حال تحصیل و با رضایت والدین بدون تشریفات با هم نامزد شوند و عقد شرعی و محضری کنند و رسماً همسر یکدیگر شوند، اما عروسی را به تاخیر بیندازند. باهم رفت و آمد داشته باشند و به تحصیلات خود ادامه دهند و از انحرافات و زیان های مجرد بودن محفوظ بمانند.^۲

نکته: راهکارهای اساسی برای ازدواج آسان از طرق فرهنگی

به نظر می رسد از طرق فرهنگی می توان راهکارهایی را ارائه داد که ازدواج را برای نسل جوان ما آسان کند خصوصاً از طریق رسانه ها در جهت تغییر نگرش عمومی که مبتنی بر توقعات نابجای اقتصادی است . بر حسب وظیفه رسانه ها و انسان های فکور و شخصیت های دلسوز اجتماعی در این زمان ، برای اکثر جوانان ، تا سالیان متمادی نمی توان توقع حل این مشکل را از راه اقتصادی در کوتاه مدت داشت .

^۱-ابراهیم امینی، همان، ص ۵۷

^۲-امیر ملک محمودی، همان، ص ۸۴

سوق دادن نگرش خانواده‌ها در جهت اهمیت فوق العاده دادن به ازدواج فرزندان مهم ترین عاملی است که در ازدواج نقش بسزایی دارد؛ چون در اکثر موارد تا خانواده نخواهد به هیچ وجه ازدواج رخ نخواهد داد گرچه دولت و تمام ارگان های مربوطه بخواهند که جوان به سر و سامان برسد.

اگر خانواده ها واقعا بخواهند حرکت کنند این خواست و حرکت آنان حتی دولت و کل جامعه را حرکت خواهد داد. این تغییر نگرش باید از طریق رسانه ها خصوصا صدا و سیما با تهیه و تولید مصاحبه ، فیلم ها و سریال های متناسب با این موضوع و همچنین توسط مبلغان محترم در محافل و مجالس مذهبی صورت پذیرد.

اعطای بینش به جوانان در جهت تلاش برای رفع موانع فرهنگی ازدواج یکی دیگر از راهکارها می باشد که در این راستا ابتدا باید خود جوان باور کند که با تعلل و تاخیر انداختن ازدواج نقد جوانی را از دست می دهد و در قدم بعدی برای رفع موانع ان تلاش کرده و سعی کند افکار خانواده اش را تغییر دهد و آنها را راضی نماید که لااقل به خاطر شرایط کنونی دست از توقعات خود بردارند^۱.

^۱- ماهنامه اطلاع رسانی، پژوهشی، آموزشی مبلغان شماره ۹۶.

نتیجه گیری :

امر ازدواج و تشکیل خانواده که از هدف های بزرگ است و در سعادت دنیا و آخرت انسان نقش بسزایی دارد ؛ مشکلات و موانعی را فراروی خود دارد که نقش انکارناپذیری در تشویش ذهنی افرادی که قصد ازدواج دارند ایفا می کنند این مشکلات را نمی توان نادیده گرفت و باید برای آنها چاره ای اندیشید و راه حل هایی پیدا کرد تا ازدواج آسان را برای جوانان رقم بزنند.

به حداقل رساندن موانع و مشکلات پیش روی تشکیل خانواده ،ازدواج موفق را به ارمغان می آورد و ازدواج موفق زمینه ساز خانواده سالم و در نهایت نوید دهنده جامعه سالم است.

رفع موانع ازدواج ولو در برخی موارد آسیب های ازدواج را به حداقل می رساند ؛لذا رفع این موانع ارائه راهکارهایی را می طلبد تا با توکل بر خداوند و کمک های والدین و مسولین گامی هر چند ناچیز در تسهیل امر ازدواج بر داشته شود.

مرحله اول در دستیابی به این هدف مقدس (تسهیل ازدواج)شناسایی موانع جهت بررسی و در گام بعد ،ارائه راهکارهای مفید در جهت رفع آن است.

در این زمینه موانع به دسته فردی (بهانه گیری ها ،مشکل در انتخاب همسر ،سن،وجود خواهارن و برادران بزرگتر و خدمت سربازی) و اجتماعی:(مشکل متالی و اقتصادی ،مسکن ،تجمل گرایی ،ادامه تحصیلات) تقسیم می شوند ؛که در ارائه راهکارهای رفع این موانع از همه مهم تر این است که برای تحقق این امر اصیل و ارزشی باید فرهنگ سازی لازم صورت گیرد و اتکای به فرهنگ غنی اسلام بهترین گزینه در سیاق فرهنگ سازی است، مشروط بر آنکه احکام آیین حیات بخش اسلام را با هدف منافع شخصی و گروهی مصادره نکنیم و یا در آن تغییر ایجاد نشود ؛ واز طرف دیگر والدین وظیفه خود را نادیده نگیرند واز این راه طهارت و پاکدامنی فرزندان را استحکام

بخشند و با افزایش سطح بینش و معرفت دختر و پسر از یک سو و خودشان از سوی دیگر مشکلات را به حداقل برسانند.

از طرق فرهنگی می توان راهکارهایی را ارائه داد که ازدواج را برای نسل جوان ما آسان کند خصوصاً از طریق رسانه ها در جهت ۱- تغییر نگرش عمومی که مبتنی بر توقعات نابجای اقتصادی است. ۲- سوق دادن نگرش خانواده ها در جهت اهمیت فوق العاده دادن به ازدواج فرزندان .

۳- اعطای بینش به جوانان در جهت تلاش برای رفع موانع فرهنگی ازدواج .

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

- ۲- ابن منظور، محمد، لسان العرب، بیروت، لبنان: داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۸، ج ۶.
- ۳- اصفهانی، راغب، مفردات، دمشق؛ دارالقلم، ۱۴۱۲ ق.
- ۴- اکبری، محمود، زندگی شیرین، تهران؛ گلستان ادب، ۱۳۸۳.
- ۵- امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، تهران؛ سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۰.
- ۶- انصاریان، حسین، نظام خانواده در اسلام، تهران؛ ام ابیها، ۱۳۸۰.
- ۷- باقری طاقانکی، سبزعلی و استاد ناصری نژاد، برای تمام خانواده ها، قم؛ نشر نصاب، ۱۳۸۸.
- ۸- بانکی پور فرد، امیر حسین، مطلع مهر، قم؛ نشر حدیث راه عشق، ۱۳۹۱.
- ۹- بحرانی، یوسف، الحدائق، قم؛ نشر اسلامی، ۱۳۶۳، ج ۲۴.
- ۱۰- بستان نجفی، حسین، اسلام و تفاوت های جنسی، قم؛ نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

۱۳۹۰،

- ۱۱- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم؛ موسسه اهل البيت، ۱۴۱۲ ق، ج ۱۴.
- ۱۲- حسینخانی نایینی، هادی، فرایند همسرگزینی، قم؛ بنشاسته، ۱۳۹۱.
- ۱۳- حماد جوهری، اسماعیل، الصحاح، قاهره؛ ۱۳۷۶ ق، ج ۱.
- ۱۴- شفيعی، محمد، راز خوشبختی، قم؛ مشهور، ۱۳۸۰.
- ۱۵- طباطبایی، محسن، المیزان، قم؛ انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳ ق، ج ۲.
- ۱۶- طوسی، محمد حسن، النهایه فی مجرد الفقه و الفتاوا، بیروت؛ دارالکتب العربی

۱۴۰۰ ق، ج ۲.

- ۱۷- -----، التهذيب الاحكام، بيروت؛ دارالتعارف، ۱۴۱۲ق، ج ۸.
- ۱۸- غزالی، امام محمد، احيا علوم دين، بيروت، دارالکتب العربی، بی تا، ج ۲۲.
- ۱۹- فخر رازی، محمد عمر، تفسير کبير، قم؛ دفتر تبليغات اسلامي، ۱۴۱۳ق، ج ۱۰.
- ۲۰- فقيهی، علی نقی، تربيت جنسی از منظر قرآن و حديث، قم؛ دارالحديث، ۱۳۹۱.
- ۲۱- فيومي، احمد بن محمد، المصباح المنير، قم؛ دارالهجره، ۱۴۰۵ق
- ۲۲- قائمی، علی، تشكيل خانواده در اسلام، تهران؛ اميري، ۱۳۷۲ش،
- ۲۳- کلینی، محمد بن يعقوب، الكافي، بيروت؛ دارالتعارف، ۱۴۰۱ق، ج ۵.
- ۲۴- ماهنامه اطلاع رسانی، پژوهشی، آموزشی مبلغان شماره ۹۶.
- ۲۵- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بيروت؛ داراحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق، ج ۱۰۰
- ۲۶- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم؛ دارالحديث، ۱۴۱۶ق.
- ۲۷- مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دائره المعارف قرآن کریم، قم؛ بوستان کتاب، ۱۳۸۲.
- ۲۸- مصطفوی، حسن، التحقيق، تهران؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامي، ۱۳۷۴ش، ج ۴.
- ۲۹- مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران؛ صدرا
- ۳۰- مظاهری، حسین، اخلاق در خانه، قم؛ نشر اخلاق، ۱۳۸۲
- ۳۱- مظاهری، علی اکبر، جوانان و انتخاب همسر، قم؛ پارسیان، ۱۳۸۲.
- ۳۲- مکارم شیرازی، ناصر، تفسير نمونه، تهران؛ نشر دارالکتب اسلاميه، ۱۳۸۵، ج ۱۴.
- ۳۳- ملک محمودی، امیر، راهنمای ازدواج، قم؛ موسسه انتشارات مشهور، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- ۳۴- نجفی محمد حسن، جواهر الکلام، بيروت؛ دارالاحياء التراث العربی، ج ۲۹.